

Zinek, filmek, találkozások – Interjú Istvánkó Beával, az ISBN+ művészeti vezetőjével

Szerző: Fráter Veronika - 2025. június 3.

Melanie Bonajo: Night Soil – Nocturnal Gardening, 2016 (c) Melanie Bonajo

Az **OFF-Biennále** keretében az ISBN+ kortárs művészeti központ és szakkönyvesbolt galériája egy aktivitásra bátorító kiállításnak ad otthont, mely zinekből válogat. Soós Borbála kurátor a koppenhágai székhelyű **Venom Zine Library** hívta meg, hogy felhívja a hazai közönség figyelmét a zinek szolidaritást erősítő szerepére. A Venom Zine Library egy BIPOC (Black, Indigenous, People of Colour) és queer zine könyvtár és platform, amely független, önerőből publikált kiadványok felfedezését és hozzáférhetővé tételét tűzte ki céljául. Az alapítók, Maya Acharya és Janna Aldaraji szándéka, hogy teret adjanak azoknak a hangoknak, amelyek máshol nem hallhatóak – marginalizált közösségeknek, egyéni történeteknek. A Venom Zine Library nemcsak archívum, hanem közösségi tér is: inspirál és kapcsolatokat teremt a fennálló hatalom által elnyomott csoportok között – akár Magyarországon is. Ebben a közösségi térben lehetőség nyílik arra, hogy a különféle csoportok egymással összekapcsolódjanak és szolidáris közösséggé formálódjanak.

Az ISBN+ kiállítóterében a zinek – ezek a kis példányszámú, saját kiadású kiadványok – műtárgyként jelennek meg: mágnessel rögzítve függenek a falakon. A középső falon úgy 150 zine táru a látogatók elé a Venom Zine Library jóvoltából: feminista, queer, színesbőrű, muszlim, őslakos közösségek, betegséggel élők hangját megszólaltató zinek. Jobbra tőlük Soós Borbála gyűjteménye kapott helyet: így ukrán háborús, lengyel queer, többszörösen hátrányban lévő csoportokról szóló zinek. Balra helyezkedik el egy válogatás az ISBN+-ban kapható fanzinekből. A kiállított zinekkal szemközt pedig egy tágas dolgozószarok, mint egy műhely foglal helyet, ahol bárki, aki belép ebbe a térbe, maga is készíthet zinet.

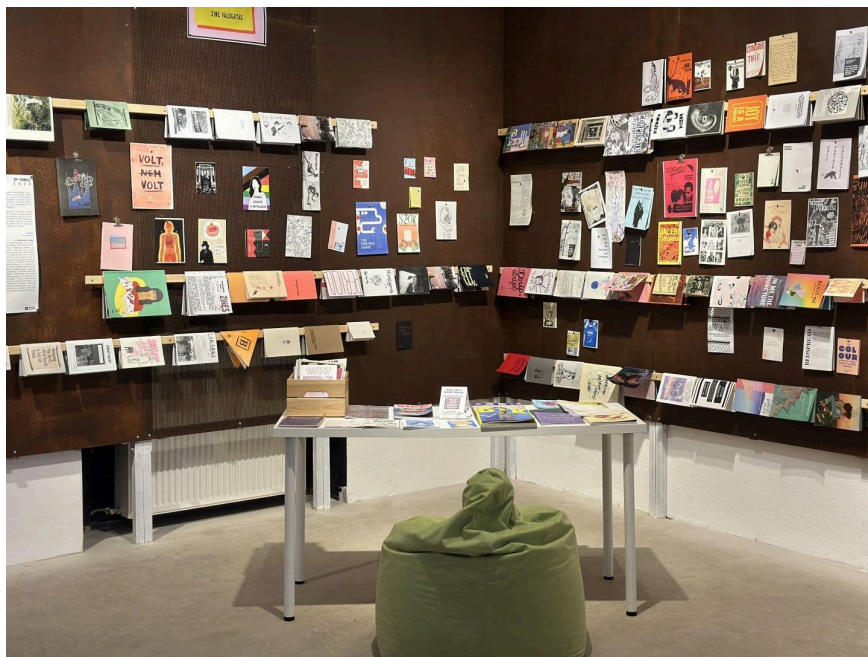
Vagyis itt nemcsak klasszikus módon szemléljük a műtárgyat, hanem meg is fogjuk, meg is tapogatjuk; sőt akár létre is hozhatunk ilyen. Az egyedülálló kiállításról Istvánkó Beát, az ISBN+ művészeti vezetőjét kérdeztük.

– Hogyan fogadják a látogatók ezt az aktív, alkotó lehetőséget?

– Jól működik a dolog, sokan leülnek fél órára de akár egy órára is rajzolni. Míg a könyvesboltban megvásárolhatók a kiadványok, addig a kiállítótérbeli műtárgyak nem vihetők haza. Viszont itt van pauszpapír és rajzeszközök is rendelkezésre állnak. A kézműves hozzáállás a fanzin készítés lényeges része, ami a kiállítás látogatóiból is előhozható.

– Az ISBN+ zine-jeiből készített válogatásban sok magyar nyelvű artzine-t is láthatunk. A zine kézműves jellegét mutatják azok a szemrevaló műalkotások, amelyeket kezembe adtál. Az egyik közülük első pillantásra kitűnik a többi közül: háromszög alakú. A „Büszkeségeink” című zine alkotói linómetszés és risó technika alkalmazásával egy-egy neves és nagy hatású magyar LMBTQ művész portréját készítették el, melyek egy-egy rövid idézettel egészülnek ki. Belelapozok egy másik, nagy alakú, művészi kidolgozású zine-be. Borbély Zita műalkotása képregényként dolgoz fel Bari Károly által válogatott darabokat a cigány népköltészetből, ez angol nyelvű kiadvány, „The fire-red snake” a címe. Ezek a zinek a kiállítás után is kaphatók lesznek a könyvesboltban. Hogyan került az érdeklődési körödbe a zine, mint műfaj?

– Kezdetektől terjesztünk fanzinokat. Mivel a pop up eseményeken, egyszeri kiállításokon, vagy az évente egyszer megrendezésre kerülő Ukmukfukk zine-fesztiválon kívül nem nagyon lehet hozzáférni ezekhez a kiadványokhoz, fontos volt, hogy állandó helyük legyen.

– Mi a különbség a zine és a fanzin között?

– A zine a fanzin szó rövidítése. Eredete a 1970-es és 80-as évekre nyúlik vissza, amikor Nyugat-Európában és Észak-Amerikában egyre könnyebben hozzáférhetővé váltak az olcsó fénymásolási lehetőségek, és sorra nyíltak a fénymásoló szalonok. A magyar fanzin név az angol „fanzine” kifejezésből ered, amely a „fanatic” és a „magazine” szavak egybe olvasásából jött létre. Elsősorban alternatív zenekarok és tudományos fantasztikus társaságok használták mint kommunikációs csatornát. Úgy kell elképzelni, mint egy saját kiadásban megjelent újságot. Ez a klasszikus korszak az internet elterjedéséig tartott, mikor is a rajongói körök átköltöztek az online térbe. Viszont ekkor a művészek felfedezték maguknak a zine-t. A digitális szerkesztés és nyomtatási technikák fejlődésével a zine művészi önkifejezési formává vált. Ezen korszakváltás óta a zine, illetve artzine kifejezést szokták használni. A kiállításon szereplő Venom mégis kicsit ellenpélda, mert a gyűjteményében olyan zinek vannak, amelyek inkább a klasszikus korszakot idézik. Sok a fénymásolt, a fekete-fehér, a kollázs-, a fénymásolástechnikával készített zine, feltűnnek írógépes kiegészítések, belerajzolások. A Venomnál a kiadványoknak olyan mondanivalója van, ami a mainstream médiából kiszorul. Hiszen a kezdeti időszakban is ez volt a zine funkciója.

– A Venom Zine Library zinejei a szolidaritást hangsúlyozzák, és az ellenségeskedés helyett a kapcsolódás, a kollektív fellépés környezetét igyekeznek megteremteni, ahogy Soós Borbála kurátortól megtudtuk. Ez központi témája az OFF-Biennálénak. Mióta vesz részt az ISBN az OFF-Biennalén? Miért fontos számodra ez a művészeti kezdeményezés?

– Az OFF-Biennáléval a kezdetektől kapcsolatban vagyok. 2015-ben önkéntesként vettem részt az első OFF szervezésében mint frissdiplomás. A célkitűzéseink átfedésben vannak: független, alternatív, kortárs kultúrát szeretnénk megvalósítani kompromisszumok nélkül és állami támogatásuktól függetlenül. Többször szerepeltünk a biennalén helyszíneként, 2021-ben pedig Igor és Ivan Buharov művészpáros egy nagyobb projektet valósított meg nálunk „Revolúcióparabotanika” címmel.

Melanie Bonajo: Night Soil –Nocturnal Gardening, 2016 (c) Melanie Bonajo

- A szakkönyvesbolt és galéria 2017 decemberében alakult. Miért jött létre, mi a missziója?
- Művészettörténész és kurátor vagyok, független kuratori projekteken, civil szervezetek kiállításain dolgoztam, legutoljára a Fialat Képzőművészek Stúdiója Egyesületben. Munkám során szembesültem vele, hogy milyen nehéz nonprofit galériát fenntartani. Márpedig én kompromisszumok nélkül akartam kiállítási teret, a művészeti programok számára befogadó helyet kialakítani. Az ISBN úgy jöhetett létre, hogy a non profit kiállítótér fenntartásához szükséges költségeket egy profitot termelő tevékenységből, a művészeti szakkönyvesbolt bevételeiből igyekeztem kigazdálkodni.
- Milyenek a fennmaradás feltételei ma?
- Egyre kevesebb a támogatás, a pályázati lehetőség, ennek következtében eltűnnek azok a helyszínek is, amelyek 2017-ben, az ISBN galéria létrejöttének idejében, még léteztek.
- Nagyon sokféle méretű, tematikájú, külsejű, felépítésű, tartalmú kiadvány található meg a polcokon.
- Folyamatosan bővül a kínálat. 2017-ben 400 féle kiadvány volt a kínálatban, ma 3-4000 féle kiadvány található meg nálunk.

Zin library – forrás: OFF-Biennale Archívum

- Túl ezen a szembeötlő különbségen, miben tér el az ISBN+, mint szakkönyvesbolt a többitől?
- Az országban egyedülálló módon kortárs művészeti szakkiadványokkal foglalkozunk, ezen belül olyan kiadványtípusok is vannak, amelyek máshol egyáltalán nem találhatók meg kereskedelmi fogalomban. Ezek alacsony példányszámú, saját kiadásban készült művészkönyvek, fotókönyvek, vagy éppen fanzinok.
- Az ISBN+ a papír alapú könyv mellett teszi le a voksot?
- Mind a digitális, mind a papír alapú kiadványoknak megvan a helye egymás mellett. Viszont egy fanzin vagy egy művészkönyv sok aspektusát, ami exkluzívá teszi őket, digitálisan nem lehet átérezni: a nyomtatás minőségét, a méretet, a papírválasztást. Ezeket a kiadványokat meg kell érinteni, meg kell szagolni. Közben ott van a videogalériánk, ahol digitális technikával készült videókat vetítünk, így a digitális művészetektől sem zárkozunk el teljesen.
- Hogyan jött a videogaléria ötlete és miért kezdett el az ISBN+ videó művészettel is foglalkozni?
- Tavaly új helyszínre költöztünk, a Víg utcából a Baross utca 42-be. Az alagsorban 40 fős vetítő terem alakítottunk ki, ahol videoalapú vetítéseket mutatunk be. Ez egy dongaboltozatos pincetér. Nincs függőleges falfelülete, csak az a fal, amire vetítünk. Ebbe a térbe nem szerettünk volna beleerőltetni egy white cube-ot (ami a korábbi helyszínen a galéria volt). Ráadásul egyre nagyobb igény volt egy

sokoldalúan használható rendezvényhelyiségre is, ahol például installációkat lehet bemutatni vagy performanszokat lehet tartani. Azt is észrevettük, hogy jelenleg nincs olyan helyszín Budapesten, ami kifejezetten a videóművészetre koncentrálna. Ezért teret adunk ennek a műfajnak. Személyes motiváció is vezérelt: kurátorként sokszor tapasztaltam, hogy hosszabb, egy-másfél órás videoalapú alkotásokat egyszerűen loopban vetítenek kiállítóterek falára, holott ezeket mozi terem hangulatban kellene megnézni. Ezért mi dedikált vetítéseken mutatjuk be az ilyen hosszabb videókat, vagy rövidfilmeket. Ez koncentráltabb megtekintést tesz lehetővé, és befogadhatóvá tesz nagyobb lélegzetvételű, narratívabb munkákat.

Zin library – forrás: OFF-Biennálé Archívum

– Az ISBN+ szakkönyvesbolt, galéria, videóművészeti tér, és még több: közösségi platform, a független kortárs képzőművészet egyik bázispontja. Mit jelent ez pontosan?

– Az idők során egyre inkább előtérbe került, hogy az ISBN+ befogadó és találkozóhely, amit tavaly óta a logóban és a nevünkben is jelen lévő + jellel hangsúlyozunk, valamint a tereink kialakítása is ezt tükrözi. A kiállítóterben rengeteg eseményt szervezünk. Ez egy mágnesezhető vas borítású tér, ahol nagyon gyorsan át tudjuk alakítani az installációt. Emiatt változatos események, így beszélgetések, könyvbemutatók, magazin lapszám bemutatók kaphatnak helyet. Itt látható most az OFF-Biennálé keretében a már említett Venom Zine Library projekt. A videogalériában zajlik az Off-Biennálé filmprogramja, melynek első állomása az Aura Satz által rendezett: „Preemptive Listening” (Megelőző

hallgatás) (2024). De szervezünk ide performatív eseményeket is. Olyan találkozásokat teszünk lehetővé, amelyeken keresztül a kortárs művészet befogadhatóvá válik.

***

A „Preemptive Listening” (Megelőző hallgatás) című filmben Aura Satz rendező hangművészekkel és zeneszerzőkkel dolgozott együtt és a sziréna, vagyis a vészjelzés jelentéseit térképezi fel audiovizuális módon. A sziréna zaja halálos fenyegetettséget fejez ki, ugyanakkor a vészjelzés mögött az a közösséget érintő felismerés rejlik, hogy biztonságba kell helyezni magunkat. Ez a közös felismerés és gondoskodás a biztonság feltétele. Különbő népek és kultúrák más hangokat és zajokat használnak erre a célra. A filmben látunk és hallunk például japán, új-zélandi, lengyel, holland, pakisztáni vészjeleket, veszélyre figyelmeztető eszközöket. A film a dokumentáción túl megrázóan szép képekkel és hangokkal (sokszor hangszerekkel és énekhanggal előadott kompozíciókkal, állati hangokkal, vagy akár a tűz és a szikrák zajával), hangszobrokkal és megrendítő narrációval drámai kérdéseket vet fel. Például: hogyan lehet kiterjeszteni a vészjelzés hangját mindenféle létezésre, az élővilágra leselkedő veszélyhelyzetek jelzésére, ami egyébként feltétele az ember saját túlélésének is. Vagy hogyan lehet a sziréna hangjait akcióra felszólító, egymás iránti szolidaritásra biztató hangokká alakítani.

A soron következő vetítésekre általában kedd délutánonként kerül sor, és a **Merlin „ezek a falak nem minket védenek”** című kiállításához kapcsolódnak.

- Június 3-án Petra Bauer svéd filmművész több részes, szexmunkásokról szóló filmje kerül vetítésre. Bauer feminista gondolati háttérű filmjeivel a bevándorlás, a gyarmatosítás, valamint a női mozgalmak témáit dolgozza fel, a nők önszerveződése munkaí visszatérő témája.
- Június 10-én rövidfilmek láthatóak a dekolonializmus témájában, amely a Merlin **„ezek a falak nem minket védenek”** kiállításán pregnánsan jelen van.
- Június 12-én bemutatkozik a Derry Film and Video Collective. Ők egy ír feminista csoport, amely politikai, vallási feszültségeket, a radikális önképviselet és az ellenállás módjait dolgozza fel filmjeiben, különösen Derry városának sajátos kontextusában. Az alkotók jelen lesznek a vetítésen.